

סיור משותף של וועדת החינוך והקליטה- חלק א'

ב- 09 ביוני 2013, בקרו בעיר נתניה ועדת החינוך וועדת הקליטה, כדי לבחון מקרוב את "שילוב תלמידים יוצאי אתיופיה במרקם העירוני". באירוע, אשר אורגן על ידי עיריית נתניה, נכחו חברי הכנסת משתי הוועדות, קברניטי העיר נתניה, ביניהם המנכ"ל ומנהלי המינהל החינוכי בעיר, וכן מפעילים ועובדים של פרויקטים שונים המתקיימים עבור יוצאי אתיופיה בעיר. הביקור נערך בארבע תחנות בדרום העיר, שם גרים רוב תושבי העיר ממוצא אתיופי – ביקור בבית הידידות, מרכז נתנאל, תיכון שפירא ומועדון פיס בשכונות נורדאו.

תחנה ראשונה:

ביקור ב- "בית הידידות", מבנה אשר נבנה בסיועה של "הקרן לידידות" ונמסר בתחילת חודש מאי השנה לניהולה של עיריית נתניה. התכנסנו ב-9:00 בבוקר וקיבלנו סקירה כללית וקצרה על העיר נתניה ולאחר מכן הגב' טובה דולב ראש מינהל החינוך בעיר הציגה בפנינו את תוכנית "דרום תחילה". מדובר במודל של עיריית נתניה לסגירת בתי ספר שבהם 50% או יותר מהתלמידים הם יוצאי אתיופיה, מודל אשר נולד מהנחיה של שר החינוך הקודם, מר גדעון סער. בנתניה יש חמישה בתי ספר כאלה, כאשר אחד מהם ממלכתי והשאר ממלכתיים דתיים. התוכנית "דרום תחילה" מתייחסת לארבעה מהמוסדות הממלכתיים דתיים.

התוכנית כוללת את בית ספר "סיני" בשכונת דורה, אשר הוחלט לסגור אותו באופן מיידי על פי העירייה, משום שכל המערכת הבית ספרית לא תפקדה בכל המובנים. בנוגע לבית ספר "רמב"ם" בשכונת אזורים, הוחלט שרשת אמי"ת תנהל אותו, כאשר המשימה שלה היא שבת הספר יהיה בית ספר "אינטגרטיבי", שבו מספר הילדים ממוצא אתיופי לא יהיה מעל 25%. בית ספר רש"י אשר בשכונת נורדאו, שהוצג בסיור כבית ספר מצוין, למרות שמספר הילדים ממוצא אתיופי מהווים מעל 90%, עובר בהדרגה ל"גרעיניים התורניים", כאשר המשימה העיקרית היא, שוב, שמספר הילדים ממוצא אתיופי לא יעבור את 25%. על בית ספר שח"ל אשר במזרח נתניה, לא הייתה התייחסות בהצגת המודל בסיור, אך התוכנית הייתה שבמהלך שנה זו העירייה תכשיר מבנה, אשר ישמש לבית ספר ממלכתי דתי ולאחר מכן כל הילדים באזור ילמדו בשלושה בתי ספר, כאשר הילדים ממוצא אתיופי בכל בית ספר לא יהיו מעל 25%. אך בינתיים, לא נבנה בית ספר במזרח העיר ולא ידוע מה יקרה בשנת הלימודים הבאה.

בשלב זה למדנו גם על האופן שבו נוצרו בתי ספר עם ריכוז גבוה של יוצאי אתיופיה. על פי הגב' טובה דולב, ראש מינהל החינוך בעיר, בנתניה 30% מבתי הספר הם ממלכתיים דתיים, 16% חרדיים, 3% עצמאיים ו-51% הם ממלכתיים. על פי הגב' טובה דולב, באזורים בהם מתגוררים יוצאי אתיופיה היה מלכתחילה מחסור בבתי ספר ממלכתיים דתיים. בתהליך קליטתם של יוצאי אתיופיה בעיר, בעוד כלל תושבי השכונות שלחו את ילדיהם למסגרות לימוד אחרות, כמו החרדי והעצמאי, וגם לכאלה שמחוץ לעיר, התושבים ממוצא אתיופי רשמו את ילדיהם באותם בתי ספר בשכונות שאט אט התמלאו ביוצאי אתיופיה. בנוסף סיפרה הגב' דולב, כי למרות שהחלוקה של מספר הילדים ממוצא אתיופי הבוחרים ללמוד במסגרות ממלכתיות שווה למספר אלה הבוחרים ללמוד בממלכתי דתי, הריכוז בבתי הספר הדתיים גדול יותר, משום שמספר נמוך יותר ממספר בתי הספר ממלכתיים. עוד השכלנו, כי מעל 40% מתושבי העיר ממוצא אתיופי הם מתחת לגיל 18, וכי יש הרבה עשייה של תוכניות ופרויקטים המופעלים על ידי גורמי ממשלה והמגזר השלישי, שסך כל התקציב השנתי עבור יוצאי אתיופיה בעיר הוא 33,024,647 ש"ח. כלומר, מעל 33 מליון ש"ח עבור ובשם כ-3000 בתי אב בעיר.

תחנה שנייה:

חברי הכנסת, המארחים ומוזמניהם הגיעו ל"מרכז נתנאל". "מרכז נתנאל", הוא מרכז העשרה עבור ילדים בתחומי אמנות, אשר נמצא בשכונת אזורים במרחק של כ-100 מטר מבית ספר רמב"ם. במרכז סקרנו פעילות של ילדים בגיל הגן, שחלקם הם ילדים ממוצא אתיופי, וכן הופיעה בפנינו להקת ילדות בגילאי בית ספר יסודי. בסקירת התכנית הוזכרה "תוכנית פאקט" אשר מופעלת בעיר נתניה כ-11 שנים ועל פי התכנית, זו מפסיקה את פעילותה החל משנה הבאה.

תחנה שלישית:

בדרך לתחנה השלישית עברנו שוב על-פני בית ספר רמב"ם בלי להיכנס או לדבר עליו והגענו לתיכון "שפירא", תיכון ממלכתי דתי. שם קבלנו סקירה על ההישגים של תלמידיו בתחרויות טכנולוגיה שונות בארץ ובעולם. בנוסף, קבלנו סקירה על הדרך שהתיכון עבר מתיכון עם הישגים נמוכים יחסית לתיכון שבו מעודדים הישגיות ומצוינות. אם כי, למרות שבתיכון יש אחוזים גדולים של תלמידים ממוצא אתיופי, רק שני תלמידים נמצאים בתכניות מצוינות אלה. לאחר מכן, מנהלת בית ספר רש"י הגיעה לתיכון שפירא כדי להציג עבור המוזמנים את האופן שבו היא הפכה את בית ספר רש"י מבית ספר שהיה כשולן, לכזה שכולם

מדברים עליו טובות. היא סיפרה כי מבחינת משאבים ותכניות, בית ספר רש"י מקבל בדיוק את מה שמקבלים כל בתי הספר המיועדים לעבור שנוי כמו בתי-ספר רמב"ם ושח"ל. אבל, סנגרה על תלמידה ואמרה, כי אם מאמינים בהם ומעודדים אותם למצוינות, ואם מערבים את ההורים על מה שקורה במסגרת הבית ספרית, אין שום סיבה שלא יוכלו להצטיין. סיימנו ונסענו למועדון פייס בדרום העיר, התחנה הרביעית והאחרונה.

תחנה רביעית ואחרונה:

בדרך לתחנה זו, מימין, דילגנו שוב על בית ספר רש"י.

בתחנה הרביעית, קבלנו סקירה על פעילות אחר הצהריים המתקיימת במרכז, ולאחר מכן קבלנו הופעה של תרבות ואוכל על ידי "מרכז אנסרה", שהוזמנו במיוחד עבור האירוע. לסיום, למרות שהובטח כבר בתחנה הראשונה, שיהיה מקום לשאלות ולדיון, קבלנו נאומו סיכום ותודה. בנואמים: חברי הכנסת, שהתרשמו מהעשייה הרבה בעיר בנוגע ל-"אינטגרציה" הקיימת ושל זו המתוכננת; קברניטי הקהילה, שעובדים ברשות המוניציפאלית, הודו על מאמצי העירייה עבור בני הקהילה בעיר; "נציגי הקהילה", עו"ד זאב קאסו, הרבה להודות לעירייה, על כך שכל הדברים בעיר נעשים בשיתוף נציגי הקהילה. כאן הסתיים הביקור וכולם התפזרו לביתם.

הערות כלליות:

לא היה מקום להארות, להערות ולדיון. לכן, מכאן התייחסותי לאירוע, עבורכם חברי ועדה היקרים, נציגי העיר וקברניטיה, "נציגי הקהילה" ותושבי העיר נתניה, מיוצגים ולא מיוצגים כולם. הערה כללית על הסיוור: אם הייתי העירייה, זה בדיוק הסיוור שהייתי מארגן לכל ועדה שתצטרף להתרשם ממצבם של יוצאי אתיופיה בעיר: סיוור במבנה חדש שנחנך אך לפני שבוע, חבורה של ילדים מזמרים ושמחים, בית ספר מצטיין ומועדון פייס בשכונה בה גדלו להקת "קפה שחור חזק" ואסתר רדה הבינלאומית, כפי שהציג זאת בגאווה מנהל המתנ"ס במקום. אבל מהי המציאות הכללית שבה גדלים תלמידים ממוצא אתיופי בעיר? מה קורה באמת בבתי ספר שהוצגו באותו מודל "דרום תחילה"? מה זה ומי הם "נציגי הקהילה", הנותנים לגיטימציה למציאות העגומה בה גדלים ילדים ממוצא אתיופי? כל זאת, בחלק שני.

סיוור של וועדת החינוך והקליטה בעיר נתניה - חלק שני: תיאורו האבסורד.

הערה ראשונה, הגב' טובה דולב החלה את הסקירה בתיאור האופן שבו נוצרו ריכוזים של ילדים ממוצא אתיופי בבתי ספר דתיים ואמרה, כי הסיבה היא "בגלל שהילדים האחרים ברחו לבתי ספר החרדיים והפרטיים וכן בגלל שאין מספיק בתי ספר דתיים בשכונות שבהן מתגוררים יוצאי אתיופיה". בהקשר זה, כמה שאלות לגבי תוכנית "דרום תחילה" המתוכננת בדיוק באותם בתי הספר: רש"י, רמב"ם, שח"ל. אותם מתכנני הסיוור השאירו בחוץ.

שאלה ראשונה- מהיכן העירייה מתכוונת להביא ילדים לא שחורים שילמדו בבתי ספר אלה? העירייה תסיע ילדים לבנים משכונותיהם? ההורים יסכימו לכך? תפרקו את בתי הספר החרדיים? יכול להיות "שהאינטגרציה", אשר הייתה אמורה להיות מיושמת בבית ספר אמי"ת רמב"ם, מצליחה להיכשל זו השנה השנייה בדיוק בגלל שלא שאלתם את עצמכם שאלות כאלה? אנחנו יודעים כי ברמב"ם, בית ספר נכשל מבחינה לימודית (כמובן, לא בגלל הילדים, אלא בגלל המערכת), נכשל גם בלהבין את הילדים במקום- השנה נרשמו לכיתה א' 22 תלמידים ורק 2 מהם ילדים לבנים.

שאלה שנייה- איך זה, שלמרות שאין בעיה של בתי ספר ממלכתיים בעיר, קיימים בתי ספר כאלה עם ריכוז גדול של יוצאי אתיופיה. למשל, בית ספר נורדאו קרוב ל-40%, בית ספר שזר יותר מ-250%? יכול להיות שיש מנגנון עירוני ממין, עם קריטריון של צבע? אנחנו יודעים, למשל, על מספר לא מבוטל של הורים ממוצא אתיופי אשר ביקשו מהעירייה להעביר את ילדיהם מבתי ספר שאמורים להשתנות על פי תוכנית "דרום תחילה" ונתקלו בחומה בצורה, בזמן שלבנים עוברים מבתי ספר באופן חופשי. אנחנו יודעים גם, שיש מנגנון רישום כזה על פי בניין, למשל בשכונת אזורים. יכול להיות שבדיוק באופן הזה, נוצרו בתי הספר עם ריכוז של קרוב ל-100% יוצאי אתיופיה, למרות שבכל אחת משכונות אלה התושבים ממוצא אתיופי רחוקים מלהוות 100% תושבי השכונה?

לבירוקרטיה הפתרונית.

משנוצר המיון והסיוון העירוני באמצעות אזורי רישום משתנה עבור תושבים מסוימים, וקשיח עבור אחרים, באה לנו בשורה חדשה: "דרום תחילה". נתחיל מהדרום, בית ספר "רש"י- למרות שמעל 90% מתלמידיו הם ממוצא אתיופי, מסתבר, שעם צוות והנהלה שרואים בתלמידים בני אדם בשר ודם, יכולים ללמוד ולהצליח, כפי שאמרה זאת מנהלת המוסד גם בסיוור זה. אלא מאי, עומדים לפרק אותו, לשנות את צביונו, לשנות את ההנהלה והצוות המנצח, כל זאת בשם "אינטגרציה תרבותית". כן "אינטגרציה

תרבותית", שמשמעות המושג היא תירבות האתיופים הנבערים.

על פי התכנית "דרום תחילה", במקומו של בית ספר רש"י יהיה בית הספר התורני "אורות רש"י". אבל, ועד ההורים והשכונה, שלא הייתה לו נציגות בוועדה אשר הגיעה לעיר, לא מתכוונים לוותר על בית הספר וצביונו. הם נלחמו במהלך כל השנתיים האחרונות וכעת הם עוברים לצעדים חריפים יותר, משום שרימו אותם רק כדי למשוך אותם, עד שיהיה בלתי נמנע מלפרק את בית הספר כפי שהוא נראה היום-מצוין.

זאת ועוד, למרות שזה לא מתפקידם, ההורים של רש"י הביאו רשימה של 17 ילדים מיועדים לכיתה א', כאשר 50% מהם אינם ממוצא אתיופי. הצלחה גדולה יותר, גם "באינטגרציה", מזה שהעירייה מציגה באמ"ת רמב"ם: 2 תלמידים לבנים מתוך רשימה של 22 תלמידים מיועדים לכיתה א'. אבל העירייה עסוקה במלחמה מול ההורים של רש"י: היא לקחה את רשימת ועד ההורים של רש"י והחלה לשכנע את ההורים שאינם ממוצא אתיופי, כדי שירשמו את ילדיהם בבית ספר אמ"ת רמב"ם. אבל להורים אלה יש בחירה, לכן הם לא הסכימו לשלוח את ילדיהם למקום נכשל. מי שאין לו בחירה הם ההורים ממוצא אתיופי, שבאין בחירה הסכימו להסיע את ילדיהם לאמ"ת רמב"ם הנכשל, במקום ללמוד ליד הבית, ברש"י המצוין. כך יש לנו רשימה של 22 ילדים שנרשמו השנה לכיתה א' באמ"ת רמב"ם, מתוכם 20 ילדים ממוצא אתיופי וחלקם מוסעים משכונת נורדאן.

בית ספר שח"ל הוא בית ספר במזרח העיר שאמור להיסגר ולהיפתח מחדש עם הרכב תלמידים אחר, אבל בינתיים לא קורה בו כלום. עד שיהיה בית ספר ממלכתי דתי נוסף באזור, התכנית נמצאת בהקפאה, כך גם האווירה הבית ספרית: מורים והנהלה שלא יודעים מה עתידם, תלמידים באווירת סוף שנה מתמשכת והורים שלא יודעים מה יקרה בשנה הבאה. בתוך כל זה ובלי להתחשב בעתיד של הילדים, בית הספר פותח כיתה א' חדשה. מה מצפה לילדים אלה בעוד שנה? האם הם יסיימו את בית הספר היסודי בשח"ל? האם הם יועברו לבית ספר אחר? מה המשמעות של זה עבורם בהמשך החיים? האם בריא שכך מזיזים ילדים משם לכאן באמצע בית הספר היסודי בשם "האינטגרציה" המזויפת של העיר? איפה משרד החינוך בסיפור הזה? מי איש המקצוע שמאשר תכניות כאלה, כפי שמתבצעות בעיר נתניה ובכלל, במדינת ישראל? הורים בשכונת חפציבה, שמודעים למצב ולא מעוניינים לגרום נזק לילדיהם, ביקשו מהעירייה להעביר את ילדיהם למסגרות יציבות בסביבה, אך נענו בשלילה. בתוך כך, העירייה מסרבת לענות לשאלות אלה ואחרות לוועד ההורים של בית ספר שח"ל.

עד כאן "תכנית דרום תחילה", כעת להערות כלליות על נושאים שעלו בסיור.

נציגי העיר הציגו תכניות עמוסות לעייפה המיועדות עבור יוצאי אתיופיה בסכום כולל של יותר מ-33 מיליון ש"ח בשנה ומתוך תכניות אלה רובן עוסקות בחינוך מגיל הגן. נשאלת שאלה עקרונית, כיצד זה שלמרות זאת מצבם של יוצאי אתיופיה בעיר לא משתנה? יתכן שדו"ח מבקר המדינה האחרון, שמדבר על בזבוז משאבים, ועל כך שהבירוקרטיה משקיעה בעצמה יותר משהיא עושה זאת עבור האנשים שהכסף מיועד להם מלכתחילה, יכול להיות רלוונטי לשאלה זו. אך, לדעתי הבעיה חמורה יותר וקשורה בתפיסה של המערכות את יוצאי אתיופיה בישראל: התפיסה שיוצאי אתיופיה הם אחרים, לא ככל בני האדם, לכן גם התכניות והמדדים עבורם הם גם אחרים. באופן הזה, לדוגמא, מופעלת "תכנית פאקט" לילדי הגן שהמחזור הראשון של התכנית בעיר נתניה לקראת סיום היסודי, אך למרות התכנית, אנחנו מוצאים ילדים ביסודי שעדיין לא יודעים כהלכה קרוא וכתוב, ובכלל מצב הילדים ממוצא אתיופי בעיר הוא כבי רע. פאקט ותכניות אחרות המופעלות בעיר כשלו כשלון חרוץ והעדות לכך הם: אחוזי הברגרות האילויות של ילדים ממוצא אתיופי בעיר, אחוזי הילדים הלומדים בתיכונים נכשלים, אחוזי הילדים שלא מצליחים להשתלב בתיכונים בעיר ומופנים לפנימיות, ואחוזי התיקים של קטינים במשטרה.

לפני סיום, מילה על "נציגי הקהילה" שהשתתפו בסיור. לאורך כל הסיור, העירייה הדגישה כי כל דבר בעיר נעשה בשיתוף "נציגי הקהילה". הם היו התשובה לכל קושיה שהייתה עלולה לצוץ בסיור- הניגון החוזר: "נציגי הקהילה" היו שם. משפט על "נציגים הקהילה": אני יכול להבין את עובדי העירייה ממוצא אתיופי כשהם מהללים ומשבחים את "העשייה האדירה בעיר", אבל אתכם, הנציגים שאינם עובדי עירייה, אני לא יכול להבין כיצד הסכמתם להיות נציגי עירייה במקום נציגי קהילה. נציגי קהילה נבחרים הם ועד הורים מבית ספר רש"י, נציגים נבחרים הם נציגי ועד הורים מבית ספר שח"ל. הם לא הזמנו לדבר בסיור של ועדת החינוך והקליטה כי אתם גנבתם את קולותיהם, כדי לשמש את העירייה להסתרת בעיותיהם. במילים אחרות: שימשתם כיסוי לחור של העירייה.

על פי הניסיון, כך בדיוק מתנהלת עיריית נתניה- מקימה קבוצות וקבוצות נגד ומשתמשת בהן, כדי לא לטפל באופן אמיתי במצבם החברתי של יוצאי אתיופיה בעיר, כאילו יוצאי אתיופיה הם לא תושבים רגילים ככל התושבים בעיר, אלא גושים, גושים של אנשים הנלחמים, לכאורה, בניהם ואין להם זכויות פרט ורצונות אישיים.

לסיכום- היתה אכזבה מחברי הכנסת שלא שאלו את השאלות הקשות, אכזבה "מנציגי הקהילה". העירייה ונציגיה עשו, שוב, את

"העבודה בעיניים". בסך הכל, היה קשה לצפות "בתיאטרון האבסורד".